

Asia: VN/28311/2020

Arviomuistio rikosvahinkolaista

1. Yleiset huomiot rikosvahinkolaista

1.1. Onko rikoksen uhrin ja surmansa saaneen henkilön läheisten korvaussuoja rikosvahinkolain perusteella nykyisellään riittävä?

Ei, rikosvahinkolakia tulee muuttaa.

Tarkemmat perustelut ja muutosehdotukset

Kaikki esitetyt muutosehdotukset ovat tarpeellisia ja perusteltuja. Uhrien kannalta olisi aina parempi, mitä enemmän korvauksia voisi saada Valtiokonttorista, koska rikoksen tekijöiltä voi olla haasteellista saada korvauksia.

Myös uhrin tehtävä periä korvauksia tekijältä voi aiheuttaa kohtuuttomia tilanteita. Ulosottoteitse vahingonkorvauksen hakeminen rikoksen tekijältä voi pitkittää uhrin tai omaisten kärsimystä. Hyvä lähtökohta olisi, että usein vuosien mittainen ulosottotoimien voimassa pitäminen ei jäisi uhrin vastuulle. Ongelmaksi jäisi silti vielä se, että rikoksen tekijältä saadaan joskus perittyä joitain pieniä summia esimerkiksi veronpalautuksista. Käsityksemme mukaan tuo pieni summa muistutuksena tapahtuneesta voi aiheuttaa enemmän kärsimystä kuin tyytyväisyyttä.

2. Rikosvahinkokorvausten enimmäismäärät

2.1. Miten arvioitte arviomuistiossa esiintuotuja rikosvahinkolain perusteella maksettavien korvauskattojen tasokorotuksia?

D) Ehdotetaan jotakin muuta, mitä?

Tarkemmat perustelut ja muutosehdotukset

Rikosuhripäivystyksen kokemuksen mukaan useiden rikosnimikkeiden osalta nykyiset aineettomien vahinkojen tuomitut korvausmäärät ovat selvästi rikosvahinkolain enimmäismääriä suurempia. Käytännössä uhrin ei siis saa tuomittuja korvauksia kivusta, särystä ja tilapäisestä haitasta sekä

kärsimyksestä täysimääräisesti Valtiokonttorilta. Rikosvahinkolaissa määritelty ja asetuksella tarkistettu enimmäiskorvaus kivusta, särystä ja tilapäisestä haitasta on tällä hetkellä 12 500 euroa. Kärsimyksestä muille kuin seksuaalirikoksen uhreille määritelty enimmäiskorvaus on 3 600 euroa. Esimerkiksi ihmiskaupan osalta tuomitut kärsimyskorvaukset ylittävät usein huomattavasti rikosvahinkolain mukaisen 3 600 euron enimmäiskorvauksen. Toinen esimerkki ovat aivovammat, joissa tuomitut korvaukset ylittävät hyvin usein rikosvahinkolain ja asetuksen mukaisen 12 500 euron enimmäiskorvauksen.

Näin ollen pidämme tärkeänä, että rikosvahinkolain mukaisia enimmäiskorvauksia korotetaan vastaamaan sitä tasoa, mitä tuomioistuimissa yleisesti näistä rikoksista määrätään.

On tärkeää, että suorat kulut korvataan aiheutuneiden kustannusten mukaisesti. Varsinaisen korvauskaton määrittelemiseen vaikuttavat monet asiat. Sen tulisi kuitenkin olla lähellä sitä tasoa, mikä vastaa tuomioistuimien korvauskäytäntöjä.

Arviomuistiossa mainitaan, että käytössä on monenlaisia muitakin korvausjärjestelmiä, joista uhrin ja heidän läheisensä voivat saada korvausta. Monihaaraisen järjestelmän kokonaisuuden hahmottaminen voi olla hyvin haasteellista järkyttyneelle uhrille tai heidän läheisilleen. Korvausten hakeminen eri tahoilta voidaan kokea niin raskaana prosessina, että uhri saattaa luopua korvausten hakemisesta kokonaan. Järjestelmää tulisi yksinkertaistaa ja neuvontaa näissä kysymyksissä keskittää erityisille asiantuntijoille. Vähintäänkin uhrien tulisi saada esimerkiksi jokin kattava listaus muista mahdollisista korvausjärjestelmistä, joista hän voisi tarkistaa mahdollisuuden korvauksiin omassa tilanteessaan.

3. Valtiokonttorin maksusitoumus

3.1. Kannatatteko Valtiokonttorin etukäteistä maksusitoumusta rikoksen uhrin ja henkirikoksen uhrin läheisen sairaanhoitokuluina korvattavista terapiakuluista?

Kyllä

Tarkemmat perustelut ja muutosehdotukset

Ehdotus on erinomainen. Kun ei ole varmuutta siitä, korvataanko terapiakulut, kokemuksemme mukaan moni uhri tai uhrien läheinen ei uskalla hakeutua esimerkiksi yksityiseen terapiaan.

Yksi terapiakäynti voi maksaa noin 100 euroa ja yleensä asiakas käy terapiassa yhden tai kaksi kertaa viikossa vuosien ajan. Mikäli Kela korvaa kuntoutuspsykoterapiaa, maksetaan korvausta enintään kolmen vuoden ajan. Vuodessa Kela korvaa enintään 80 käyntikertaa ja kolmessa vuodessa yhteensä enintään 200 käyntikertaa. Kuntoutuspsykoterapian kustannuksista Kela maksaa tällä hetkellä 57,60

euroa/kerta, jolloin rikoksen uhrin maksettavaksi jää tämän määrän ylittävä osuus terapeutin perimästä palkkiosta.

Maksusitoumuksen tulisi olla voimassa myös suhteellisen pitkään. Usein alkujärkytys on niin voimakas, ettei ihminen ole kykenevä aloittamaan terapiaprosessia kovin pian tapahtuneen jälkeen. Mahdollinen alkuvaiheen kriisiapu ei korvaa terapiaa.

Rikosprosessit ovat monissa tapauksissa myös hitaita. Useimmiten ne kestävät kokonaisuutena jopa vuosia. Kuitenkin uhrien on hoidettava tietyt asiat hyvin pian rikostapahtuman jälkeen, kuten esimerkiksi pahoinpitelystä johtuneiden sairaanhoitokulujen maksaminen tai uusien silmälasien hankkiminen rikkoutuneiden tilalle. Tämä voi aiheuttaa uhrille kohtuuttomia maksuvaikeuksia. Silloin, kun esitutkinnassa voidaan kiistattomasti osoittaa, että rikos on tapahtunut, olisi hyvä harkita mahdollisuutta Valtiokonttorin ennakkokorvaukseen myös aineellisten vahinkojen osalta.

4. Rikosvahinkolain perusteella suoritettava kärsimyskorvaus

4.1. Tulisiko ja miltä osin rikoksen uhrin oikeutta kärsimyskorvaukseen rikosvahinkolain nojalla laajentaa?

Kyllä

Tarkemmat perustelut ja muutosehdotukset

Tulisi selvittää, olisiko rikosvahinkolakia aihetta muuttaa siltä osin, että törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta tuomittu kärsimyskorvaus maksettaisiin Valtiokonttorista. Tämä rikosnimike saattaa tulla käytettäväksi esim. terrorismirikoksissa niiden uhrien kohdalla, jotka ovat olleet tekijän ”ulottuvilla” mutta säästyneet fyysisiltä vammoilta.

Syrjityksi tuleminen voi olla hyvin traumatisoivaa ja se voi vaikuttaa vahvasti koko loppuelämään. Kärsimyskorvaus näissä tilanteissa olisi tarpeellinen lisäys rikosvahinkolakiin.

4.2. Kannatatteko surmansa saaneen henkilön läheisen oikeutta kärsimyskorvaukseen rikosvahinkolain nojalla?

Kyllä

Tarkemmat perustelut ja muutosehdotukset

Useimmiten kärsimyskorvaus on se ainoa vahingonkorvaus, jota osa surmansa saaneen läheisistä vaatii. Tuomittua korvausta ei kuitenkaan nykyisin voi saada Valtiokonttorilta, mikä koetaan hyvin epäoikeudenmukaisena.

Haasteellista korvauksen määräämisessä on surmansa saaneen henkilön läheisen määrittely. Korvaukseen oikeutettujen läheisten piiri tulee määritellä rikosvahinkolaissa ja lain esitöissä siten,

että se ei jää yksittäisen Valtiokonttorin virkailijan tehtäväksi. Laissa tulee huomioida yksittäiset, erityiset tilanteet läheisen määrittelemiseksi perheiden moninaisuuden lisääntyessä. Jos ratkaisu jää virkailijan harkintaan, se saatetaan kokea hyvin loukkaavana kannanottona siihen, kenelle kärsimys on vakavin. Ratkaisu ei myöskään ole yhdenvertainen, jos se riippuu korvaushakemuksen käsittelijästä.

Uhrien läheisille tukipalvelua tarjoavien ja oikeusavustajien on myös helpompi ohjeistaa läheisiä, jos henkilöpiiri on laissa määritelty riittävän tarkasti.

4.3. Mikä olisi rikosvahinkolain nojalla surmansa saaneen henkilön läheiselle suoritettavan kohtuullisena pidettävän kärsimyskorvauksen enimmäismäärä?

Rikosuhripäivystyksen mielestä enimmäismäärän tulisi olla vähintään kaksinkertainen ehdotettuun 4 000 euroon verrattuna. Tämä taso on lähempänä tuomioistuimen määrittämiä korvauksia. Korvauksen enimmäismäärän korotus ei kuitenkaan saa vaikuttaa korvaukseen oikeutetun henkilöpiirin arvioimiseen.

5. Korvausten yhteismäärästä tehtävä perusvähennys

5.1. Tulisiko rikosvahinkolain 20 §:n mukainen perusvähennys kumota?

Kyllä

Tarkemmat perustelut ja muutosehdotukset

Arviomuistiossa on esitetty hyvät perustelut perusvähennyksen poistamiselle.

5.2. Tulisiko Valtiokonttorin maksamalle korvaukselle asettaa jokin alaraja, mikä?

Kyllä

Tarkemmat perustelut ja muutosehdotukset

Alarajan määrittelyssä tulee huomioida, ettei siitä muodostu peruskuluvähennyksen korvaajaa. Alarajan ei tulisi ainakaan ylittää 50 euroa.

6. Valtiokonttorin tiedonsaantioikeudet

6.1. Kannatatteko Valtiokonttorin tiedonsaantioikeuksien laajentamista?

Kyllä

Tarkemmat perustelut ja muutosehdotukset

Tiedonsaantioikeus on perusteltu, koska se helpottaa korvauksen hakijan työtä hakemusprosessissa. Samalla sillä voidaan välttää se, ettei samaa korvausta makseta monesta suunnasta. Uhrin ei tule välttämättä ole tietoisia siitä, että eri tahojen korvaukset on voitu maksaa samoilla perusteilla. Mikäli asia tulee myöhemmin esiin, uhrin voi olla vaikeaa ja vähintäänkin ikävää maksaa korvauksia takaisin.

7. Muut huomiot

7.1. Muut huomiot arviomuistiosta ja rikosvahinkolaista

Ulkomailla tapahtuneissa terrori-iskuissa ja henkirikoksissa tai muissa vakavissa henkeen tai terveyteen kohdistuvissa rikoksissa uhrin ja uhrin läheisen oikeus rikosvahinkolain mukaisesti korvauksiin tulee turvata samalla tavalla kuin, jos rikos olisi tapahtunut Suomessa. Koska nykytilanne lainsäädännön kannalta on epäselvä, tulisi tätä asiaa selvittää tarkemmin, jotta tulevat tilanteet voidaan ennakoida. Asiaa ei ole käsitelty arviomuistiossa, mutta se voitaisiin ottaa tarkempaan selvittelyyn tässä yhteydessä.

Åberg Leena-Kaisa
Rikosuhripäivystys